



Qazaqstan Respublikasy Zaınnama
jáne quqyqtyq aqparat institutyynyń

JARSHYSY

gylymi-quqyqtyq jýrnal №4 (75)-2023

Құрылтайшы және баспагер:

«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМҚ
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz
сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒССҚК 14.02.2022 ж.
№38 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәрпеков Р.Қ. - з.ғ.к., Қазақстанның еңбек
сіңірген қайраткері (Астана, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділинов Е.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Барнаул, Ресей)
Бельх В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.И. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Астана,
Қазақстан)
Уззила Шапақ – з.ғ.д. (Астана, Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Жанғарашев Р.М. – LLM (Астана,
Қазақстан)
Ишекков К.А. - з.ғ.д., доцент (Мәскеу, Ресей)
Қазбаева Ә.Ғ. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Қалиева А.Ө. – (Астана, Қазақстан)
Қаржаубаев С.С. – з.ғ.к. (Астана, Қазақстан)
Князова А.Ж. – LLM (Астана, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Мұрзашев Қ.Т. – (Астана, Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Ғ. – PhD (Челябинск, Ресей)
Примашев Н.М. – з.ғ.к. (Астана,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Салықова Д.Ө. – (Астана, Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек,
Қызылорда)

Редактор – **Қолтубаева Г.Б.**
Беттеуші – **Ақылбаева С.А.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж 25.06.2019 ж.
(Алғашқы есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы: Қазақстан Республикасы,
010000, Астана қ., Жеңіс даңғ., 15А
тел.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: inststzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Редакция бағанасы.....7

Мемлекет және құқық теориясы

А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА Білім алушылар мен оқытушылардың
корпоративтік мінез-құлқындағы мәдени құқықтар.....13
А.С. АХМЕТОВ Жемқорлық түсінігін зерттеудің кейбір
аспектілері.....21
Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА
Қазақстандық құқықтық менталитеттің нормативтік құқықтық
қамтамасыз етілуін жетілдіру мәселелері.....33

Конституциялық және әкімшілік құқық

Қ.Е. ИСМАҒҰЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,
А.К. ЕСКЕНДІРОВ Қылмыстық-процестік преюдициясы
институтының конституцияға сәйкестігі.....43
Р.Г. НҰРМАҒАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО
Цифрлық технологиялармен жасалған құқықтың жаңа
объектілері және олармен құқықтық қатынастардың
құқықтық нәтижелері.....53
Т.В. ЧЕХОВИЧ Құқықтық актілердің оқылу жарам-
дылығын қамтамасыз етудің жеке аспектілері.....61

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

А.А. АМАНГЕЛДІ Интеллектуалдық меншік құқығының
жеке құқық салаларымен өзара байланысы.....70
Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН
Білім беру ұйымдарындағы «WELL-BEING» тұжырымдамсы:
корпоративтік мәдениетке енгізудің құқықтық тетіктері.....80
Э.Б. АБЛАЕВА Қазақстан Республикасының мамандан-
дырылған отбасылық соттары.....89
Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ Қазақстан Республикасы-
ның азаматтық сот ісін жүргізудегі сот медиациясы.....102
Ғ.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА
Климатты қорғау саласын цифрландырудағы құқықтық
реттеу мәселелері.....115

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

С.М. РАХМЕТОВ Қылмыстық-құқықтық қатынастарды
реттеу саласындағы нормашығармашылық қызмет.....122
К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА,
Г.А. КУАНАЛИЕВА Сыбайлас жемқорлыққа қарсы сараптама
жасауда сыбайлас жемқорлық көріністерінің тәуекел фактор-
ларын болдырмаудың өзектілігі.....133

Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (Уфа қ., Ресей) «Қауіп» лауазымдық зорлық-зомбылық қылмыстарын жасау тәсілдері жүйесіндегі психикалық зорлық-зомбылық ретінде (Ресей Федерациясының құқық қолдану практикасы мысалында).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. ҚАЙНАЗАРОВА Қазақстандағы әйелдерге қарсы тұрмыстық зорлық-зомбылықтың криминологиялық сипаттамасы.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Қоғамдық қауіпсіздік пен құқықтық тәртіпті қамтамасыз етуді іске асыру ретінде «Қауіпсіз қала» жүйесін енгізу.....	158
Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану	
Е.М. АБАЙДІЛДАНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Білім беруге қол жетімді құқықтық қамтамасыз ету саласындағы мақсатты топтардың халықаралық және отандық деңгейдегі өзара әрекеті.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (Харбин қ., Қытай), ЧЖАН ЦЗЮ Шанхай ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттердің энергетикалық ынтымақтастығының құқықтық аспектілері.....	176
Ж.Б. МҰЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Траншекаралық су объектілері бойынша келісімдер: жай-күйі және даму перспективалары.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. ҚУАТОВА Алқабилердің қатысуымен соттардың қызметін салыстырмалы талдау: АҚШ пен Қазақстан мысалында.....	194
Құқықтық мониторинг	
Р.Қ. СӘРПЕКОВ Қоғамдық қатынастарды заңнамалық және заңға тәуелді реттеу мәселелері (кейбір теориялық және құқықтық аспектілер).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Қылмыстық процестегі медиация жанжалдарды реттеудің ерекше тетігі ретінде.....	216
Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан	
А.К. МАХАМБЕТОВА Заң техникасының кейбір тәсілдері.....	223
Жас ғалым мінбері	
З.Н. АМАНЖОЛОВА Қазақстан Республикасының бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің төтенше жағдай кезінде шығаратын қаулыларын қабылдау және күшін жоюдың кейбір мәселелері.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Ислам қаржысын құқықтық реттеу: Қазақстан Республикасы, «Астана» халықаралық қаржы орталығы және Ұлыбританияның құқықтық базасын салыстырмалы талдауы.....	241
«Жаршының» архивтегі беттері	
Қ.Т. МЫРЗАШЕВ З.Ғ.Д. Л.Т. Жанұзақова мен з.ғ.к. Б.Қ. Нұрғазиновтің «Қазақстан қоғамының тұрақтылығы мен дамуын қамтамасыз етудегі Қазақстан Республикасы Конституциясының рөлі» атты ғылыми жарияланымына оралғанда.....	250
ЗҚАИ-ның ғылыми қызметі туралы ақпарат	257



Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации
Республики Казахстан»
Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz
Включен в перечень изданий для публикации
основных научных результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ КОКСОН МОН РК №38
от 14.02.2022 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. – к.ю.н., Заслуженный
деятель Казахстана (Астана, Казахстан) –
(председатель)
Абайдельдинов Е.М. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Барнаул, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Астана, Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Астана, Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Джангарашев Р.М. – LL.M (Астана,
Казахстан)
Ишеков К.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Калиева А.У. – (Астана, Казахстан)
Каржаубаев С.С. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Киязова А.Ж. – LL.M (Астана, Казахстан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Мурзаев К.Т. – (Астана, Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Астана,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Каменно-
горск, Казахстан)
Салыкова Д.О. – (Астана, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редактор – **Колтубаева Г.Б.**
Верстка – **Акылбаева С.А.**
Тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМИ № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и
коммуникаций Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет №6592-
Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес: Республика Казахстан, 010000,
г. Астана, пр. Жеңіс, 15А
тел.: 8 (7172) 26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой
информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал №4 (75)-2023

Колонка редакции9

Теория государства и права

- А.И. БИРМАНОВА, Ж.С. ШУКЕНОВА,**
Д.К. РУСТЕМБЕКОВА Культурные права в корпоративном
поведении обучающихся и преподавателей.....13
- А.С. АХМЕТОВ** Некоторые аспекты изучения понятия
коррупции.....21
- Д.А. БАКИРОВ, Н.Д. МЫРЗАТАЕВ, Г.А. СТАМКУЛОВА**
Вопросы совершенствования нормативно-правового обеспе-
чения казахстанского правового менталитета.....33

Конституционное и административное право

- К.Е. ИСМАГУЛОВ, Е.Н. КАЛИАКПЕРОВА,**
А.К. ЕСКЕНДИРОВ Конституционность института
уголовно-процессуальной преюдиции.....43
- Р.Г. НУРМАГАМБЕТОВ, С.К. УКИН, Н.А. НАЛИЗКО**
Новые объекты права, созданные цифровыми техноло-
гиями, и юридические последствия связанных с ними
правоотношений.....53
- Т.В. ЧЕХОВИЧ** Отдельные аспекты обеспечения чита-
бельности юридических актов.....61

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- А.А. АМАНГЕЛЬДЫ** Взаимодействие права интеллекту-
альной собственности с отраслями частного права.....70
- Ф.Г. ИБРАГИМОВА, Д.Б. РАЗИЕВА, Е.М. АЙТКАЗИН**
«WELL-BEING» концепция в организациях образования:
правовые механизмы внедрения в корпоративную
культуру.....80
- Э.Б. АБЛАЕВА** Специализированные семейные суды
Республики Казахстан.....89
- Э.Б. АБЛАЕВА, А.Р. ЕНСЕБАЕВА, С.М. МУХТАРОВА,**
С.Б. САУТБАЕВА, М.А. УТАНОВ Судебная медиация
в гражданском судопроизводстве Республики Казахстан...102
- Г.Б. АХМЕТ, Д.Н. БЕКЕЖАНОВ, Г.К. КОПБАСАРОВА**
Проблемы правового регулирования цифровизации
в области охраны климата.....115

Уголовное право и уголовный процесс

- С.М. РАХМЕТОВ** Нормотворческая деятельность в сфере
регулирования уголовно-правовых отношений.....122

К.Н. ШАКИРОВ, А.А. АРЫН, А.Б. ОТАРБАЕВА, Г.А. КУАНАЛИЕВА Актуальность исключения факторов риска коррупционных проявлений в процессе проведения антикоррупционной экспертизы.....	133
Р.Р. ГАЛЯУТДИНОВ (г. Уфа, Россия) «Угроза» как психическое насилие в системе способов совершения должностных насильственных преступлений (на примере правоприменительной практики Российской Федерации).....	144
З.Т. АБДУКАРИМОВА, Н.К. АБДРАМАНОВА, М.Б. КАЙНАЗАРОВА Криминологическая характеристика домашнего насилия в отношении женщин Казахстана.....	150
Б.Т. АУЕШОВА Внедрение системы «Безопасный город» как реализация обеспечения общественной безопасности и правопорядка.....	158

Международное право и сравнительное правоведение

Е.М. АБАЙДЕЛЬДИНОВ, Ш.В. ТЛЕПИНА, М.Ж. КУЛИКПАЕВА Взаимодействие целевых групп на международном и внутригосударственном уровнях в сфере правового обеспечения доступа к образованию.....	165
ВАН ХУНВЭЙ (г. Харбин, Китай), ЧЖАН ЦЗЮЮ Правовые аспекты энергетического сотрудничества государств-членов Шанхайской организации сотрудничества.....	176
Ж.Б. МУЗТАУОВ, Ю.А. ГАВРИЛОВА Соглашения по трансграничным водным объектам: состояние и перспективы развития.....	183
А.А. ЕШНАЗАРОВ, Д.Т. АМУРТАЕВА, А.С. КУАТОВА Сравнительный анализ деятельности судов с участием присяжных заседателей: на примере США и Казахстана....	194

Правовой мониторинг

Р.К. САРПЕКОВ Вопросы законодательного и подзаконного регулирования общественных отношений (некоторые теоретико-правовые аспекты).....	203
М.И. ДЯЧУК, А.С. РАМАЗАНОВА Медиация в уголовном процессе как особый механизм урегулирования конфликтов.....	216

Из практики законотворчества на государственном языке

А.К. МАХАМБЕТОВА Некоторые подходы юридической техники.....	223
-------------------------------------------------------------	-----

Трибуна молодого ученого

З.Н. АМАНЖОЛОВА Некоторые вопросы принятия и отмены постановлений главного государственного санитарного врача Республики Казахстан, издаваемых при чрезвычайном положении.....	232
М.З. КЕНЖАЛИЕВ Правовое регулирование исламских финансов: сравнительный анализ законодательной базы Республики Казахстан, Международного финансового центра «Астана» и Великобритании.....	241

Архивные страницы «Вестника»

К.Т. МУРЗАШЕВ Возвращаясь к научной публикации д.ю.н. Л.Т. Жанузаковой и к.ю.н. Б.К. Нургазинова «Роль Конституции Республики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстанского общества».....	250
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----

Информация о научной деятельности ИЗПИ	257
-----------------------------------------------------	-----



Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №38
from 14.02.2022)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. – *c.j.s., Honored Worker of
Kazakhstan (Astana, Kazakhstan) – (Chairman)*
Abaydeldinov E.M. – *d.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Abyzov R.M. – *d.j.s. (Barnaul, Russian)*
Belih V.S. – *d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)*
Gubin E.P. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Melnik R.S. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Moiseev A.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Muromcev G.I. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Rahmetov S.M. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Malinovski V.A. – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Unzila Shapak – *d.j.s. (Astana, Kazakhstan)*

Chief Editor

Dyussenov Ye.A. – *c.j.s.*

Editorial Board members

Azer Aliyev – *PhD (Kiel, Germany)*
Bainiyazova Z.S. – *c.j.s. (Saratov, Russian)*
Dzhangarashev R.M. – *LLM (Astana,
Kazakhstan)*
Ishekov K.A. – *d.j.s. (Moscow, Russian)*
Kaliev A.U. – *(Astana, Kazakhstan)*
Kazbayeva A.G. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Karzhaubaev S.S. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Kiyazova A.Zh. – *LLM (Astana, Kazakhstan)*
Kulzhabayeva Zh.O. – *c.j.s. (Astana,
Kazakhstan)*
Murzashvili K.T. – *(Astana, Kazakhstan)*
Nurmagametov R.G. – *PhD
(Chelyabinsk, Russian)*
Primashev N.M. – *c.j.s. (Astana, Kazakhstan)*
Rakhimberdin K.H. – *d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)*
Salykova D.O. – *(Astana, Kazakhstan)*
Tegizbekova Zh.Ch. – *c.j.s. (Bishkek,
Kyrgyzstan)*

Editor – **Koltubaeva G.B.**
Layout – **Akylbaeva S.A.**
Tel.: 8 (7172) 26-61-29

*The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration
№6592-Zh.07.09.2005.)*

Address: The Republic of Kazakhstan, 010000,
Astana, Zhenis ave., 15A,
tel.: 8(7172)26-61-22
www.zqai.kz, e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal №4 (75)-2023

Editorial.....11

Theory of State and law

- A.I. BIRMANOVA, ZH.S. SHUKENOVA,
D.K. RUSTEMBEKOVA Cultural rights in the corporate behavior
of students and teachers.....13
A.S. AKHMETOV Some aspects of studying the concept of cor-
ruption.....21
D.A. BAKIROV, N.D. MYRZATAEV, G.A. STAMKULOVA
Issues of improving normative and legal support of the
kazakhstani legal mentality.....33

Constitutional and Administrative Law

- K.E. ISMAGULOV, E.N. KALIAKPEROVA,
A.K. ESKENDIROV Constitutionality of the institution of
criminal procedural prejudice.....43
R.G. NURMAGAMBETOV, S.K. UKIN, N.A. NALIZKO
New objects of law created by digital technologies and legal
consequences of legal relations with them.....53
T.V. CHEKHOVYCH Some aspects for ensuring readability
of legal acts.....61

Civil and Civil Procedure Law

- A. AMANGELDY Interaction of intellectual property law with
certain branches of public law.....70
F.G. IBRAGIMOVA, D.B. RAZIEVA, Y.M. AYTKAZIN
«WELL-BEING» concept in educational organizations: legal
mechanisms of implementation in corporate culture.....80
E.B. ABLAEVA Specialized family courts Republic
of Kazakhstan.....89
E.B. ABLAEVA, A.R. ENSEBAYEVA, S.M.
MUKHTAROVA, S.B. SAUTBAYEVA, M.A. UTANOV Judicial
mediation in civil proceedings Republic of Kazakhstan.....102
G.B. AKHMET, D.N. BEKEZHANOV,
G.K. KOPBASSAROVA Problems of legal regulation
of digitalization in the field of climate protection.....115

Criminal law and Criminal procedure

- S.M. RAKHMETOV Normative activity in the field
of regulation of criminal law relations.....122
K.N. SHAKIROV, A.A. ARYN, A.B. OTARBAYEVA, G.A.
KUANALIYEVA The relevance of exclusion of the risk factors
of corruption manifestations in the process of carrying out the
anti-corruption examination.....133
R.R. GALYAUTDINOV (Ufa, Russia) "Threat" as mental
violence in the system of ways of committing official violent
crimes (on the example of law enforcement practice of the
Russian Federation).....144

Z.T. ABDUKARIMOVA, N.K. ABDRAMANOVA, M.B. KAINAZAROVA Criminological description of domestic violence against women of Kazakhstan.....	150
B.T. AUYESHOVA Implementation of the "Safe city" system: how the implementation of ensuring public safety and law order.....	158

International law and Comparative law

Y.M. ABAIDELDINOV, S.V. TLEPINA, M.ZH. KULIKPAYEVA Interaction of target groups at the international and domestic level in the field of legal support of access to education.....	165
WANG HONGWEI (Harbin, China), ZHANG JU Legal aspects of energy cooperation of the SHanghai cooperation organization member states.....	176
Zh.B. MUZTAUOV, J.A. GAVRILOVA Agreements on transboundary water bodies: state and prospects of development.....	183
A.A. YESHNAZAROV, D.T. AMURTAYEVA, A.S. KUATOVA Comparative analysis of the activity of courts with the participation of jurors: on the example of the USA and Kazakhstan.....	194

Legal monitoring

R.K. SARPEKOV Issues of legislative and subordinate regulation of public relations (some theoretical and legal aspects).....	203
M.I. DIACHUK, A.S. RAMAZANOVA Mediation in criminal proceedings as a special mechanism for conflict resolution.....	216

From the lawmaking practice in the official language

A.K. MAKHAMBETOVA Certain approaches of legal technique.....	223
--------------------------------------------------------------	-----

Young researchers' tribune

Z.N. AMANZHLOVA Some problems of adoption and cancellation of resolutions of the chief state sanitary doctor of the Republic of Kazakhstan issued in case of emergency.....	232
M.Z. KENZHALIEV Legal regulation of the islamic finance: comparative analysis of the legal framework of the Republic of Kazakhstan, «Astana» International financial centre and United Kingdom.....	241

The archive pages of the «Bulletin»

K.T. MURZASHEV Returning to the scientific publication of doctor of law L.T. Zhanuzakov and candidate of law B.K. Nurgazinov «The role of the Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring stability and development of kazakhstani society».....	250
-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	-----

Information about the scientific activities of ILLI RK.....	257
--------------------------------------------------------------------	------------

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ БАС МЕМЛЕКЕТТІК САНИТАРИЯЛЫҚ ДӘРІГЕРІНІҢ ТӨТЕНШЕ ЖАҒДАЙ КЕЗІНДЕ ШЫҒАРАТЫН ҚАУЛЫЛАРЫН ҚАБЫЛДАУ ЖӘНЕ КҮШІН ЖОЮДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ

Зарина Нұрбекқызы Аманжолова

Қазақстан Республикасы Жоғарғы Сотының бас консультанты;
«М.С.Нарикбаев атындағы КАЗГЮУ университеті» АҚ-ның докторанты;
Қазақстан Республикасы, Астана қ.; e-mail: zarina.amanzholova1986@gmail.com

Аннотация. COVID-19 коронавирустық инфекциясымен халық жаппай ауруына байланысты енгізілген төтенше жағдай кезінде Қазақстан Республикасының Бас мемлекеттік санитариялық дәрігермен шығарылған қаулылардың негізінде Қазақстан территориясында жеке және заңды тұлғалардың бірқатар азаматтық құқықтары шектелді. Мақала аясында бұл шектеуге негіз болған қаулылардың құқықтық табиғаты COVID-19 пандемиясына дейінгі және кейінгі тәжірибені негізге ала отырып зерттелді.

Автормен ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігердің құзыретінің шегін белгілеу барысында оның төтенше жағдайдың енгізілуіне дейінгі құзыреті анықталды. Нақтырақ айтылса, шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантиннің енгізілуіне себеп болатын инфекциялық аурулардың тізбесінде коронавирустық инфекциясының болмауы, алайда Бас мемлекеттік санитариялық дәрігермен қабылданған қаулыларының заңдылығы оның құзыретіне сәйкестігі айқындалды.

Сонымен қатар, мақала аясында Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың құқықтық табиғаты оның қолданыс ұзақтығы мен қабылдану процесіне қарай зерттелді. Осы орайда, заңға тәуелді нормативтік құқықтық акт ретінде қабылданған қаулылардың жиі күшін жою үрдісіне байланысты оның заң техникасының талаптарына сәйкестігі анықталды.

Зерттеу барысында ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен COVID-19 пандемиясының таралуын тежеуіне байланысты және коронавирустық инфекцияға дейін қабылданған қаулылардың әділет органдарында міндетті мемлекеттік тіркеуден өтуіне қатысты бірізділік мәселесі көтерілді. ҚР «Құқықтық актілер туралы» заңында көрініс тапқан нормаларға сәйкес міндетті мемлекеттік тіркеуді қажет ететін құқықтық нормативтік актілері тізбесінің арасында ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданатын жеке және заңды тұлғалардың азаматтық құқықтары мен бостандықтарын шектеуге алып келетін қаулылардың болмауы, санитариялық дәрігердің құқықтық мәртебесін анықтауды қажет етті.

Түйін сөздер. COVID-19 коронавирустық инфекциясы, төтенше жағдай, Бас мемлекеттік санитариялық дәрігер, қаулы.

НЕКОТОРЫЕ ВОПРОСЫ ПРИНЯТИЯ И ОТМЕНЫ ПОСТАНОВЛЕНИЙ ГЛАВНОГО ГОСУДАРСТВЕННОГО САНИТАРНОГО ВРАЧА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН, ИЗДАВАЕМЫХ ПРИ ЧРЕЗВЫЧАЙНОМ ПОЛОЖЕНИИ

Аманжолова Зарина Нурбековна

Главный консультант Верховного Суда Республики Казахстан; докторант
АО «Университет КАЗГЮУ имени М. С. Нарикбаева»; г.Астана, Республика
Казахстан; e-mail: zarina.amanzholova1986@gmail.com

Аннотация. В период чрезвычайного положения, введенного в связи с массовой заболеваемостью населения коронавирусной инфекцией COVID-19, на основании постановлений, изданных Главным государственным санитарным врачом Республики Казахстан, на территории Казахстана был ограничен ряд гражданских прав физических и юридических лиц. В рамках статьи была исследована правовая природа постановлений, положивших начало

этому ограничению, исходя из опыта до и после пандемии COVID-19.

В ходе установления автором пределов компетенции Главного государственного санитарного врача РК была определена его компетенция до введения чрезвычайного положения. В частности, выявлено отсутствие коронавирусной инфекции в перечне инфекционных заболеваний, при которых вводятся ограничительные мероприятия, в том числе карантин, однако законность постановлений, принятых Главным государственным санитарным врачом, соответствует его компетенции.

Кроме того, в рамках статьи изучена правовая природа постановлений, принятых главным государственным санитарным врачом РК, исходя из продолжительности их действия и процесса принятия. В связи с тенденцией к частой отмене постановлений, принятых в качестве подзаконного нормативного правового акта, установлено его соответствие требованиям юридической техники.

В ходе исследования был поднят вопрос последовательности в отношении обязательной государственной регистрации в органах юстиции постановлений, принятых главным государственным санитарным врачом РК в связи с сдерживанием распространения пандемии COVID-19 и до коронавирусной инфекции. Отсутствие среди перечня правовых нормативных актов, требующих обязательной государственной регистрации в соответствии с Законом РК «О правовых актах» постановлений, принимаемых главным государственным санитарным врачом РК, повлекших ограничение гражданских прав и свобод физических и юридических лиц, потребовало определения правового статуса санитарного врача.

Ключевые слова. Коронавирусная инфекция COVID-19, чрезвычайное положение, Главный государственный санитарный врач, постановление.

SOME PROBLEMS OF ADOPTION AND CANCELLATION OF RESOLUTIONS OF THE CHIEF STATE SANITARY DOCTOR OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN ISSUED IN CASE OF EMERGENCY

Amanzholova Zarina Nurbekovna

Chief Consultant of the Supreme Court of the Republic of Kazakhstan; doctoral student of JSC "M. S. Narikbayev KAZGUU University", Astana, Republic of Kazakhstan; e-mail: zarina.amanzholova1986@gmail.com

Abstract. During the state of emergency imposed in connection with the mass morbidity of the population with coronavirus infection COVID-19, on the basis of resolutions issued by the Chief State Sanitary Doctor of the Republic of Kazakhstan, a number of civil rights of individuals and legal entities were restricted on the territory of Kazakhstan. The article investigated the legal nature of the regulations that initiated this restriction, based on the experience before and after the COVID-19 pandemic.

When the author established the limits of competence of the Chief State Sanitary Doctor of the Republic of Kazakhstan, his competence was determined before the introduction of the state of emergency. In particular, the absence of coronavirus infection in the list of infectious diseases for which restrictive measures are introduced, including quarantine, was revealed, but the legality of the decisions adopted by the Chief State Sanitary Doctor corresponds to his competence.

In addition, the article analyzes the legal nature of the resolutions adopted by the Chief State Sanitary Doctor of the Republic of Kazakhstan, based on the duration of their validity and the adoption process. Due to the tendency to frequent cancellation of resolutions adopted as a subordinate regulatory legal act, its compliance with the requirements of legal technology has been established.

In the process of the research, the question of coherency in relation to the mandatory state registration in the judicial authorities of the resolutions adopted by the Chief State Sanitary Doctor of the Republic of Kazakhstan in connection with curbing the spread of the COVID-19 pandemic and before coronavirus infection was raised. The absence among the list of legal regulations requiring mandatory state registration in accordance with the Law of the Republic of Kazakhstan "On Legal Acts" of resolutions adopted by the Chief State Sanitary Doctor of the Republic of Kazakhstan, which entailed the restriction of civil rights and freedoms of individuals and legal entities, required the determination of the legal status of a sanitary doctor.

Key words. Coronavirus infection COVID-19, state of emergency, Chief State Sanitary Doctor, resolution.

Кіріспе

Бүгінгі күнге дейін адамзат тарихында адамдардың жаппай ауруларына байланысты қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеуге қатысты қиындықтар туындаған емес. Бүкіл әлемде адамдардың жаппай COVID-19 коронавирустық инфекциясына шалдығуына байланысты Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы бұл індетті қоғамдық денсаулық сақтау саласында орын алған төтенше ахуал¹ ретінде жариялаған болатын.

Бұл хабарландырудан кейін әлем мемлекеттері халықтың қалыпты өмір салтын шектеу бойынша шаралар қолдана бастады. Алайда бірқатар мемлекеттердің, оның ішінде Қазақстан да бар, қолданыстағы төтенше ахуал режимін құқықтық реттеуге бағытталған нормативтік актілері жаппай жұқпалы ауруға байланысты туындаған қоғамдық қатынастарды реттеуге бейімделмегендігі байқалды. ҚР «Төтенше жағдай туралы» және «Азаматтық қорғау туралы» заңдары халықтың жаппай жұқпалы ауруға шалдығуына байланысты төтенше ахуалды құқықтық реттеуге бағытталған нормаларды мүлдем қамтымайды.

Әдістер мен материалдар

Мақала аясында жүргізілген зерттеу жұмысының барысында келесідей бірнеше жалпы ғылыми және арнайы әдістер кеңінен қолданылды: анализ, синтез, жүйелілік, хронологиялық, салыстырмалы-құқықтық және формальды құқықтық әдістер. Зерттеудің материалдары отандық нормативтік құқықтық актілері мен зерттеуші ғалымдардың еңбектеріне негізделді.

Негізгі бөлім

Нәтижелер мен талқылау

2019 жылдың желтоқсан айында Қытайдың Ухань қаласында алғаш рет анықталған COVID-19 коронавирустық эпидемиясының пандемия деңгейіне жеткенін хабарлаған Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы осы арқылы мемлекеттерді пандемияның таралуын тежеу үшін тез арада қажетті шараларды жүзеге асыру керектігін ескертті. Бұл орайда, жаппай инфекцияның адам денсаулығы үшін төндіретін қаупі құқықтық тәртіп

үшін қиындық туғызды.

Бұл құқық саласындағы институттарда бұрын-соңды болмаған мәселелерге алып келді. Осылайша, қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы төтенше ахуал жарияланғанымен әлем мемлекеттері заңнамалық актілеріне сай шұғыл шаралар қолдана бастады. Мемлекеттердің бір бөлігі құқықтық жүйелеріне сай Конституцияға жүгініп жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен заңды бостандықтарын жан-жақты шектеуге негіз болатын «төтенше жағдай» режиміне жүгінсе, келесілері бұл мәселені шешу аясында өзге шараларға жүгінді.

«Қазақстан Республикасында төтенше жағдайды енгізу туралы» ҚР Президентінің 2020 жылғы 15 наурыздағы № 285 Жарлығына сәйкес COVID-19 коронавирустық пандемиясына байланысты азаматтардың өмірі мен денсаулығын қорғау мақсатында Республиканың барлық аумағында төтенше жағдай режимі жарияланған еді². Отандық тәжірибе көрсеткендей, төтенше жағдай кезінде және ол енгізілгенге дейін ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың негізінде Республика аумағында жеке және заңды тұлғалардың конституциялық құқықтары шектелуге жатты. Алайда, ҚР Конституциясының 39-бабының 1-тармағына сай адамның және азаматтың құқықтары мен бостандықтары конституциялық құрылысты қорғау, қоғамдық тәртіпті, адамның құқықтары мен бостандықтарын, халықтың денсаулығы мен имандылығын сақтау мақсатына қажетті шамада ғана және тек заңмен шектелуі мүмкін. Сондықтан да ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігермен қабылданатын қаулылардың құқықтық табиғатына қызығушылықты туындатады.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігердің құзыреті

ҚР 2020 жылғы 7 шілдедегі «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» № 360-VI кодексінің (бұдан әрі - Кодекс) 37-бабына сәйкес халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттығы саласындағы мемлекеттік бақылау мен қадағалауды жүзеге асыратын лауазымды адамдардың қатарында ҚР Бас мемлекеттік санитариялық

¹ «Чрезвычайная ситуация» ұғымының қазақ тіліне аудармасы; ҚР «Төтенше жағдай туралы» Заңына сәйкес «чрезвычайная ситуация» және «чрезвычайное положение» ұғымдары бірдей «төтенше жағдай» деп аударылғандықтан, мақала аясында түсініспеушілік туындамауы үшін бұл ұғымдар бөлек көрсетілді.

² «Қазақстан Республикасында төтенше жағдайды енгізу туралы» ҚР Президентінің 2020 жылғы 15 наурыздағы №285 Жарлығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U2000000285> [Дата обращения: 19.01.2023]

дәрігері және оның орынбасарлары бар. Сонымен қатар, Кодекстің 104-бабының 3-тармағына сәйкес ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданатын қаулылардың негізінде шектеу іс-шаралары енгізіледі және күші жойылады, оның ішінде карантинді де айтып өтуге болады³.

Қазақстан Республикасының территориясында COVID-19 коронавирустық инфекциясының таралуын тежеуге байланысты енгізілген төтенше жағдай режимінің уақыты аясында келесідей үш нормативтік құқықтық акті қолданыста болғанымен, бүгінгі күні бұл актілердің күші жойылып, бекітілген ережелер жаңадан қабылданған бұйрықта көрініс тапты⁴:

1. 2015 жылғы 25 ақпандағы ҚР Ұлттық экономика министрінің «Пайда болу және таралу қаупі төнген кезде шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілетін инфекциялық аурулар тізбесін бекіту туралы» №130 бұйрығы (бұдан әрі – Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы №130 бұйрығы)⁵;

2. 2015 жылғы 20 наурыздағы ҚР Ұлттық экономика министрінің «Қазақстан Республикасының аумағында шектеу іс-шараларын, оның ішінде карантинді жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы» №239 бұйрығы (бұдан әрі – Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы № 239 бұйрығы)⁶;

3. 2020 жылғы 6 мамырдағы ҚР Денсаулық сақтау министрінің «Денсаулық сақтаудың кейбір мәселелері туралы» № ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығы (бұдан әрі – Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы № ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығы)⁷.

ҚР Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы № 239 бұйрығының 6-тармағына

сай жұқпалы аурулардың таралуын тежеуге бағытталған іс-шаралар ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігері немесе оның орынбасарының тиісті шешімінен кейін жүзеге асырылады. Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы № ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығына сай енгізілген өзгерістерге дейін шектеу шараларын қолдануға негіз болатын жұқпалы аурулардың тізімі келесідей болды: 1) оба; 2) тырысқақ; 3) сары қызба; 4) вирусты геморрагиялық қызбалар; 5) ауыр қатты респираторлық синдром (АКРС); 6) вирустың жаңа кіші түрінен пайда болған адам тұмауы; 7) халықаралық медициналық-санитариялық ережелерінің (2005) № 2 қосымшасына сәйкес халықаралық маңызы бар қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы төтенше жағдайлардың пайда болатын басқа да инфекциялық аурулар⁸.

Сәйкесінше, Денсаулық сақтау министрімен 2020 жылғы 6 мамырда қабылданған № ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығына дейінгі заңнама аясында ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің пандемия кезінде жеке және заңды тұлғалардың құқықтары мен бостандықтарына әсер еткен қаулыларды қабылдауға қатысты оның құзыретіне байланысты бірқатар сұрақтар туындайды. Осындай қаулылардың бірі ретінде ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 12 наурыздағы № 20-ПГВр қаулысын⁹ айтуға болады. Аталған қаулының негізінде көпшілік іс-шараларды өткізуге тыйым салынды, оның ішінде мерекелік, концерттік, мәдени, спорттық іс-шаралар және басқалары; жоғары және орта білім беру ұйымдары қашықтықтан оқытуға көшірілді.

ҚР Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 25 ақпандағы № 130 бұйрығын-

³ «Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы» ҚР 2020 жылғы 7 шілдедегі №360-VI кодексі // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/K2000000360#z934> [Дата обращения: 15.01.2023]

⁴ «Шектеу іс-шараларын, оның ішінде карантинді жүзеге асыру қағидаларын және пайда болу және таралу қаупі төнген кезде шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілетін инфекциялық аурулардың тізбесін бекіту туралы» ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы 21 желтоқсандағы №ҚР ДСМ-293\2020 бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000021853> [Дата обращения: 20.01.2023]

⁵ «Пайда болу және таралу қаупі төнген кезде шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілетін инфекциялық аурулар тізбесін бекіту туралы» 2015 жылғы 25 ақпандағы ҚР Ұлттық экономика министрінің № 130 бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1500010527#z1> [Дата обращения: 20.01.2023]

⁶ «Қазақстан Республикасының аумағында шектеу іс-шараларын, оның ішінде карантинді жүзеге асыру қағидаларын бекіту туралы» 2015 жылғы 20 наурыздағы ҚР Ұлттық экономика министрінің № 239 бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V1500010826#z1> [Дата обращения: 20.01.2023]

⁷ «Денсаулық сақтаудың кейбір мәселелері туралы» 2020 жылғы 6 мамырдағы ҚР Денсаулық сақтау министрінің №ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2000020596#z1> [Дата обращения: 20.01.2023]

⁸ «Пайда болу және таралу қаупі төнген кезде шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілетін инфекциялық аурулар тізбесін бекіту туралы» 2015 жылғы 25 ақпандағы ҚР Ұлттық экономика министрінің № 130 бұйрығы. Мұрағаттық версия // <https://adilet.zan.kz/kaz/archive/docs/V1500010527/25.02.2015> [Дата обращения: 22.01.2023]

⁹ «Қазақстан Республикасында пандемия кезеңінде коронавирустық инфекцияның әкелінуі мен таралуына жол бермеу жөніндегі шараларды күшейту туралы» Қазақстан Республикасы Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 12 наурыздағы № 20-ПГВр қаулы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39485622&pos=5;-106#pos=5;-106 [Дата обращения: 23.01.2023]

да бекітілген тізімде және одан бұрын да ешқашан «коронавирустық инфекциясының» болмағаны анық, дегенмен бұйрықтың мұрағаттағы нұсқасында оның орнында «Халықаралық медициналық-санитариялық ережелерінің (2005) № 2 қосымшасына сәйкес халықаралық маңызы бар қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы төтенше жағдайлардың (орыс тілінде «чрезвычайная ситуация») пайда болатын басқа да инфекциялық аурулар» деп көрсетілген.

Өз кезегінде, 2020 жылы 30 қаңтарда Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымы COVID-19 індетін халықаралық маңызы бар денсаулық сақтау саласындағы төтенше ахуал деп жариялаған болатын¹⁰. Демек, инфекциялық аурулардың ішінде «коронавирустық инфекция» жазылмаса да, ҚР Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы 25 ақпандағы № 130 бұйрығы бойынша халықаралық деңгейде қоғамдық денсаулық сақтау саласындағы төтенше жағдайдың жариялануына итермелеген инфекциялық аурудың Республика территориясында орын алуы Бас мемлекеттік санитариялық дәрігеріне өз құзыреті шегінде әрекет етуге негіз болды. Сәйкесінше, бұл ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігеріне COVID-19 коронавирустық пандемиясының белең алуын тежеу үшін енгізілген төтенше жағдай кезінде шешімдер қабылдауға мүмкіндік берді.

ҚР Денсаулық сақтау министрінің 2020 жылғы № ҚР ДСМ-45/2020 бұйрығының негізінде пайда болу және қаупі төнген кезде шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізілетін инфекциялық аурулардың тізіміне «Вирустың жаңа кіші типі тудырған коронавирустық инфекциясы» енгізілген еді. Бұл Дүниежүзілік денсаулық сақтау ұйымының коронавирустық инфекцияға қатысты қоғамның денсаулығын сақтауға бағытталған салада төтенше ахуалды жариялағаннан кейін 3 айдан астам уақыт өтісімен, Қазақстанда төтенше жағдайдың жариялануынан 52 күн өткеннен кейін ғана өзгерістер орын алды.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданатын қаулылар

Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы кодекстің 38-бабының 2-тармағына сәйкес Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерлердің 7 сипаттағы қаулыларды шығаруға құқылы, алайда отандық заңнама қаулыдан басқа ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігеріне нормативтік актілер шығаруға рұқсат берілмейді.

Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігінің Санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің ресми сайтында 2020 жылдың 01 қаңтарынан бастап 2023 жылдың 01 ақпанына дейінгі аралықта ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған 102 қаулы шығады¹¹. ҚР Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі туралы кодекстің 104-бабына сәйкес қаулылар бұқаралық ақпарат құралдарында жариялануы және орындалуы тиіс. Қаулыларды зерттеу барысында олардың құқықтық табиғатын анықтауға байланысты келесідей сұрақтарды бөліп шығаруға болады.

Біріншіден, ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың өзінің тұрақтылығымен ерекшеленбеуі, яғни жаңа қаулының қабылдануы оған дейін қолданыста болған қаулылардың күшін жоюға алып келіп отырды. Осындай қаулылардың ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2022 жылғы 25 наурыздағы «Қазақстан Республикасындағы коронавирустық инфекциясының профилактика шаралары туралы» № 16 қаулысының¹² қабылдануының хронологиялық тарихын қарайтын болсақ, осы қаулыдан бастап ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 16 наурыздағы «ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» № 25-ПГВр қаулысы¹³ аралығында 45 қаулының күші жойылды. Бұл келесідей көрініске ие:

¹⁰ *Заявление по итогам второго совещания Комитета по чрезвычайной ситуации в соответствии с Международными медико-санитарными правилами, в связи со вспышкой заболевания, вызванного новым коронавирусом 2019 г. (nCoV) // [https://www.who.int/ru/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-\(2019-ncov\)](https://www.who.int/ru/news-room/detail/30-01-2020-statement-on-the-second-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-novel-coronavirus-(2019-ncov)) [Дата обращения: 23.01.2023]*

¹¹ *Қазақстан Республикасының Денсаулық сақтау министрлігінің Санитариялық-эпидемиологиялық бақылау комитетінің ресми сайты // https://www.gov.kz/memleket/entities/kkkbtu/documents/10?created_date=2020-01-01%20-%202023-02-08&lang=kk&type=_55 [Дата обращения: 25.01.2023]*

¹² *«Қазақстан Республикасындағы коронавирустық инфекциясының профилактика шаралары туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2022 жылғы 25 наурыздағы №16 қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33480547#activate_doc=2 [Дата обращения: 27.01.2023]*

¹³ *«ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 16 наурыздағы № 25-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=33742464&pos=4;*

1. 2020 жылғы 16 наурызындағы № 25-ПГВр қаулысы 06.01.2022-14.03.2020 жыл аралығында қабылданған 10 қаулының күшін жойды.

2. 2020 жылдың 22 наурызындағы №26-ПГВр қаулысы № 25-ПГВр қаулының күшін жойды¹⁴.

3. 2020 жылдың 1 сәуіріндегі № 30-ПГВр қаулысы № 26, 27, 28, 29-ПГВр қаулылардың күшін жойды¹⁵.

4. 2020 жылдың 9 сәуіріндегі № 32-ПГВр қаулысы № 30-ПГВр қаулының күшін жойды¹⁶.

5. 2020 жылдың 1 мамырындағы № 35-ПГВр қаулысы № 32,33,34-ПГВр қаулылардың күшін жойды¹⁷.

6. 2020 жылдың 22 мамырындағы № 37-ПГВр қаулысы № 35-ПГВр қаулының күшін жойды¹⁸.

7. 2020 жылдың 26 маусымындағы № 43-ПГВр қаулысы 22.05.2020-15.06.2020 аралығында қабылданған 5 қаулының күшін жойды¹⁹.

8. 2020 жылдың 23 қазанындағы № 57-ПГВр қаулысы № 43-ПГВр қаулының күшін жойды²⁰.

9. 2020 жылдың 25 желтоқсанындағы № 67-ПГВр қаулысы № 57-ПГВр қаулының

күшін жойды²¹.

10. 2021 жылдың 2 қыркүйегіндегі № 38-ПГВр қаулысы № 67-ПГВр қаулының күшін жойды²².

11. 2022 жылдың 14 наурызындағы № 12-ПГВр қаулысы 27.10.2020-22.01.2022 жыл аралығындағы 17 қаулының күшін жойды²³.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың бірінің күші жойылып, екіншісін қабылдау процесі, олардың тым жиі ауыстырылып, алдыңғыларының күші қысқа мерзім арасында жойылып отыруы заңшығармашылық техникасының сапасы бойынша және оның талаптарының міндетті қолданылуына байланысты сұрақтар туғызады, өйткені нормативтік құқықтық актілердің сапасы заң техникасының талаптарын ұстануға тікелей байланысты болады. Өйткені, заң техникасы деңгейінің жоғары деңгейде болмауы қабылданған актілердің сапасы мен тиімділігіне теріс әсерін тигізеді [1, 5 б.].

Десе де, заң техникасының талаптарының сақталуы тек нормативтік құқықтық актілердің құрылымына емес, оның мазмұнына да қатысты қолданылуы тиіс, яғни құқықтық актілердің құрылымы логикалық, стилисти-

106#pos=4;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁴ «ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 22 наурызындағы №26-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37404546&pos=4;-106#pos=4;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁵ «ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 1 сәуіріндегі №30-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36396371&pos=2577;-46#pos=2577;-46 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁶ «ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 9 сәуіріндегі №32-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39662644&pos=4;-106#pos=4;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁷ «ҚР төтенше жағдайды енгізу туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің Жарлығына сәйкес Қазақстан Республикасы халқының қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 1 мамырындағы №35-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39556118&pos=4;-106#pos=4;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁸ «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 22 мамырдағы №37 қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36229297&pos=5;-106#pos=5;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

¹⁹ «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 26 маусымындағы №43-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37566604&pos=6;-44#pos=6;-44 [Дата обращения: 27.01.2023]

²⁰ «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 23 қазанындағы №57-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39324428&pos=5;-106#pos=5;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

²¹ «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2020 жылғы 25 желтоқсанындағы №67-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=34095298&pos=4;-106#pos=4;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

²² «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2021 жылдың 2 қыркүйегіндегі №38-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=36843002&pos=5;-106#pos=5;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

²³ «Қазақстан Республикасының халқы арасында коронавирустық инфекция ауруының алдын алу жөніндегі шараларды одан әрі күшейту туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2022 жылдың 14 наурызындағы №12-ПГВр қаулысы // https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=39771845&pos=5;-106#pos=5;-106 [Дата обращения: 27.01.2023]

калық және грамматикалық талаптарға сай болуы жеткіліксіз, құқықтық актілердің мазмұны өмірлік шындыққа сәйкес, әлеуметтік қажеттіліктердің көрінісін бекітуі тиіс [2, 25 б.].

Екіншіден, COVID-19 коронавирустық пандемиясының таралуын тежеуге байланысты ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігермен қабылданған қаулылардың ешқайсысы Әділет министрлігінде тіркеуден өтпеген. «Бұл үрдіс тек COVID-19 пандемиясының аясында қабылданған қаулыларға ғана қатысты ма әлде пандемияға дейін Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерлермен қабылданған қаулылар Әділет министрлігіне тіркеуден өтпеді ме?» - деген сұрақ еріксіз туындайды.

Жумагулов М.И. және Жумагулов Д.М. «Пандемия коронавирусной инфекции COVID-19 в Казахстане: административно-правовые аспекты» атты мақалаларында COVID-19 коронавирустық инфекциясына қатысты ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың әділет органдарында тіркеуден өткізу қажеттігін алға тартады, тіркеу негізі ретінде бұл қаулыларда қамтылған ережелердің жеке және заңды тұлғалардың заңды мүдделерін шектеуге тікелей қатыстылығын көрсетеді [3, 46 б.].

ҚР Әділет министрлігінің ҚР нормативтік құқықтық актілерінің ақпараттық-құқықтық жүйесі «Әділет» базасында жарияланған ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің қаулыларын қарайтын болсақ, COVID-19 пандемиясы аясында қабылданған қаулылардың тіркеуден өткендігі туралы ақпарат қамтылмаған. Алайда, келесі қаулыларға көз жүгіртетін болсақ, қайшылықтардың бар екендігін аңғарамыз.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2003 жылдың 6 қарашадағы «Физикалық факторлардың халық денсаулығына теріс әсер етуін төмендету жөніндегі шаралар туралы» № 12 қаулысы ҚР Әділет министрлігінде 2003 жылдың 6 желтоқсанында № 2595 тіркелді²⁴.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрі-

герінің 2004 жылғы 15 сәуірдегі «Сауда, қоғамдық тамақтану, тамақ өнеркәсібі объектілерінің, базарлардың көктемдегі-жазғы кезеңдегі жұмысқа дайындығын байқауды өткізу туралы» № 6 қаулысы ҚР Әділет министрлігінде 2004 жылдың 13 мамырында № 2849 тіркеуден өтті²⁵.

Демек, Бас мемлекеттік санитариялық дәрігермен қабылданған қаулылардың Әділет министрлігінде тіркеуден өткізу бойынша бірізділік қалыптаспағандығын түсінеміз.

ҚР 2016 жылғы 6 сәуірдегі № 480-V «Құқықтық актілер туралы» заңының нормаларын талдай келе, «ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылар мемлекеттік тіркелуге жатады ма?» - деген сұраққа жауап іздей келе, біріншіден, ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің құқықтық мәртебесін, екіншіден, қаулылардың табиғатын анықтау қажеттігі туындайды.

«Құқықтық актілер туралы» заңмен «заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілерге» берілген анықтамаға сәйкес заңнамалық және сатысы бойынша өзге де жоғары тұрған нормативтік құқықтық актілердің негізінде және (немесе) оларды орындау үшін және (немесе) одан әрі іске асыру үшін шығарылатын, заңнамалық актілер²⁶ болып табылмайтын өзге де нормативтік құқықтық актілер²⁷. Бұл анықтамаға ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің қаулысын сәйкестендіріп көрсек, біріншіден, дәрігердің қаулылары ҚР Халық денсаулығы және денсаулық сақтау жүйесі кодексінің 38-бабының 2-тармағына сай санитариялық-эпидемияға қарсы және санитариялық-профилактикалық іс-шараларды жүргізу туралы қаулылар шығару құқығына, ҚР Ұлттық экономика министрінің 2015 жылғы № 130 және № 239 бұйрықтарына, ҚР Президентінің жарлығына негізделі шығарылғаны анық; екіншіден, ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылар заңнамалық актілердің қатарына кірмейді. Демек, заңмен берілген анықтаманы талдай келе ҚР Бас мемлекеттік санитариялық

²⁴ «Физикалық факторлардың халық денсаулығына теріс әсер етуін төмендету жөніндегі шаралар туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2003 жылдың 6 қарашадағы №12 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V030002595> [Дата обращения: 03.02.2023]

²⁵ «Сауда, қоғамдық тамақтану, тамақ өнеркәсібі объектілерінің, базарлардың көктемдегі-жазғы кезеңдегі жұмысқа дайындығын байқауды өткізу туралы» ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің 2004 жылғы 15 сәуірдегі №6 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V040002849> [Дата обращения: 04.02.2023]

²⁶ Құқықтық актілер туралы заңның 1-бабының 7)-тармақшасына сәйкес «заңнамалық акт – Қазақстан Республикасының Конституциясына өзгерістер мен толықтырулар енгізетін заң, конституциялық заң, кодекс, шоғырландырылған заң, заң, Қазақстан Республикасы Үкіметінің заң күші бар уақытша қаулысы, Қазақстан Республикасы Парламентінің қаулысы, Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының және Мәжілісінің қаулылары» [Дата обращения: 15.03.2023]

²⁷ «Құқықтық актілер туралы» ҚР 2016 жылғы 6 сәуірдегі №480-V заңы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1600000480> [Дата обращения: 04.03.2023]

дәрігерінің қаулыларын заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілердің қатарына жатқыза аламыз. Бұдан бөлек, отандық заңнамамен заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілердің тізімінде келесідей актілер бар:

1) ҚР Президентінің нормативтік құқықтық жарлықтары;

2) ҚР Үкіметінің нормативтік құқықтық қаулылары;

3) ҚР Орталық сайлау комиссиясының, ҚР Жоғары аудиторлық палатасының, ҚР Ұлттық Банкінің және өзге де орталық мемлекеттік органдардың нормативтік құқықтық қаулылары, ҚР министрлерінің және өзге де орталық мемлекеттік органдар басшыларының нормативтік құқықтық бұйрықтары, орталық мемлекеттік органдардың ведомстволары басшыларының нормативтік құқықтық бұйрықтары;

4) мәслихаттардың нормативтік құқықтық шешімдері, әкімдіктердің нормативтік құқықтық қаулылары, әкімдердің нормативтік құқықтық шешімдері және тексеру комиссияларының нормативтік құқықтық қаулылары заңға тәуелді нормативтік құқықтық актілердің жобалары болып табылады²⁸.

Бұл тізімнің 3 және 4 тармақтарында көрініс тапқан нормативтік актілердің заңның 35-1 бабының 1-тармағына және ҚР Үкіметінің 2016 жылғы 6 қазандағы № 568 қаулысына²⁹ сәйкес міндетті түрде әділет органдарына тіркелуге жататындығын байқаймыз. ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігер – халықтың санитариялық-эпидемиологиялық саламаттығы саласындағы мемлекеттік бақылау мен қадағалауды жүзеге асыратын лауазымды адам. Сәйкесінше, нормативтік актілері мемлекеттік тіркеуге жататын органдардың және олардың басшыларының қатарына ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің құқықтық мәртебесіне сай жатқызылмайтындығы анықталды. Демек, отандық заңнама бойынша ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданатын қаулыларға қатысты міндетті мемлекеттік тіркеуді қажет етпейді.

Құқықтық актілер туралы заңның 42-бабына сүйенетін болсақ, міндетті мемлекеттік тіркеуді қажет етпейтін актілерге қол қойылғаннан кейін олар күшіне енеді. Сондай-ақ, азаматтардың құқықтарына,

бостандықтары мен міндеттеріне қатысты құқықтық актілерді ресми жариялау оларды қолданысқа енгізудің міндетті шарты болып табылады. Осы тектес норма ҚР Халық денсаулығы туралы кодексінің 104-бабында бекітілгендігі жоғарыда айтып өтілген болатын. Демек, ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданатын қаулылар оған қол қойылғаннан кейін өз күшіне енеді.

Осы логикаға сүйенетін болсақ, басты мәселе ретінде Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің құқықтық мәртебесін және онымен шығарылатын қаулының құқықтық табиғатын жан-жақты әрі толық зерттелгендігін айту қажет.

Қорытынды

COVID-19 коронавирустық инфекциясын тежеуге байланысты төтенше жағдай енгізілгенге дейін ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің қаулыларды қабылдау құқығына қатысты құзыреті, коронавирустық инфекцияның шектеу іс-шаралары, оның ішінде карантин енгізуге алып келетін инфекциялық аурулардың қатарында болмағандығына қарамастан, анықталды.

ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулылардың қолданыс мерзімінің ұзақтығы заң техникасының сапасына күмән тудыртқан еді. Зерттеу барысында заң техникасы құқықтық актінің құрылымдық сипатына ғана емес, мәтін мазмұнының әлеуметтік қажеттіліктерге сай болу керектігін көрсетті.

COVID-19 коронавирустық инфекциясына дейінгі және кейінгі ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерімен қабылданған қаулыларды Әділет министрлігінде тіркеуден өту бойынша бірізділіктің жоқтығы анықталды, яғни COVID-19 инфекциясына дейін қабылданған қаулылардың ішінде Әділет министрлігінде тіркеуден өткендігін көрсететін тәжірибе бар, ал COVID-19 инфекциясынан кейінгі қабылданған қаулылардың Әділет министрлігінен тіркеуден өтпеген үрдісі байқалды. Мақала аясында отандық заңнамаға жүргізілген зерттеу бойынша ҚР Бас мемлекеттік санитариялық дәрігерінің құқықтық мәртебесіне сәйкес онымен қабылданатын қаулылардың міндетті мемлекеттік тіркеуді қажет етпейтіндігі туралы қорытынды шықты.

²⁸ «Заңға тәуелі нормативтік құқықтық актілердің жобаларын әзірлеу, келісу қағидаларын бекіту туралы» ҚР Үкіметінің 2016 жылғы 6 қазандағы №569 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1600000569> [Дата обращения: 24.03.2023]

²⁹ «Нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу, келісу және мемлекеттік тіркеу қағидаларын бекіту туралы» ҚР Үкіметінің 2016 жылғы 6 қазандағы №568 қаулысы // <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1600000568#z5> [Дата обращения: 27.03.2023]

ӘДЕБИЕТ

1. *Методические рекомендации по оформлению нормативных правовых актов (юридическая техника): Методическое пособие / Рук. авт. колл. и ред. Р.К. Сарпеков. – Астана: ГУ «Институт законодательства Республики Казахстан», 2019. – 163 с // https://zqai.kz/sites/default/files/met.rek_.po_yur.tehnike_russk.pdf [Дата обращения: 16.02.2023]*
2. *Давыдова М.Л. Теоретические проблемы определения понятия юридической техники в отечественной теории права // Вестник ВолГУ. Серия 5. Вып. 9. 2007. – С. 23-30 // <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-problemy-opredeleniya-ponyatiya-yuridicheskoy-tehniki-v-otechestvennoy-teorii-prava/viewer> [Дата обращения: 13.02.2023]*
3. *Жумагулов М.И., Жумагулов Д.М. Пандемия коронавирусной инфекции COVID-19 в Казахстане: административно-правовые аспекты // Право и государство 2021. № 2 (91). С. 40-60. // <https://km.kazguu.kz/articles/articles/view/id/513> [Дата обращения: 20.02.2023]*

REFERENCES

1. *Metodicheskie rekomendacii po oformleniju normativnyh pravovyh aktov (juridicheskaja tehnika): Metodicheskoe posobie / Ruk. avt. koll. i red. R.K. Sarpekov. – Astana: GU «Institut zakonodatel'stva Respubliki Kazahstan», 2019. – 163 s // https://zqai.kz/sites/default/files/met.rek_.po_yur.tehnike_russk.pdf [Data obrashhenija: 16.02.2023]*
2. *Davydova M.L. Teoreticheskie problemy opredelenija ponjatija juridicheskoy tehniki v otechestvennoj teorii prava // Vestnik VolGU. Serija 5. Vyp. 9. 2007. – S. 23-30 // <https://cyberleninka.ru/article/n/teoreticheskie-problemy-opredeleniya-ponyatiya-yuridicheskoy-tehniki-v-otechestvennoy-teorii-prava/viewer> [Data obrashhenija: 13.02.2023]*
3. *Zhumagulov M.I., Zhumagulov D.M. Pandemija koronavirusnoj infekcii COVID-19 v Kazahstane: administrativno-pravovye aspekty // Pravo i gosudarstvo 2021. № 2 (91). S. 40-60. // <https://km.kazguu.kz/articles/articles/view/id/513> [Data obrashhenija: 20.02.2023]*

